

Regionale werking van AKVS en KSA in de Noorderkempen 1920-1945

Een iets kortere versie van dit artikel verscheen in "Gisteren en Vandaag" van januari 2003

Werkbestanden

Bonden uit het gewest

1. - [werkb Bestand studentenbond Wees U Zelf Wuustwezel-Brecht-Loenhout-St. Lenaarts](#)
- [werkb Bestand studentenbond-KSA-KSJ Hoogstraten](#)
- [werkb Bestand studentenbond Heidebloempje-KSA St. Paulus Kalmthout](#)
- [werkb Bestand studentenbond-KSA-KSJ Minderhout\(-Meer-Meerle\)](#)
- [werkb Bestand studentenbond-KSA-KSJ Westmalle \(-Oostmalle-Rijkevorsel-Vlimmeren\)](#)

Gewestwerking

1. - [werkb Bestand gewest Hoogstraten-Noorderkempen 1920-1930](#)
- [werkb Bestand gewestelijke werking Noorderkempen 1931-1939](#)
- [werkb Bestand overzicht KSA-gewest Polder en Kempen 1936-1942](#)
- [werkb Bestand fragmenten KSA-gewest Noorder-Kempen](#)

Andere bonden

1. - [werkb Bestand KSA Mater Dei – Klein Seminarie – Hoogstraten 1932-1969](#)
- [werkb Bestand studentenbond Geel](#)
- [werkb Bestand studentenbond Merksplas](#)
- [werkb Bestand studentenbond \(Schilde-Deurne-\)Wijnegem- KSA St.Jan Boscobond Wijnegem](#)
- [werkb Bestand studentenbond Schoten](#)
- [werkb Bestand studentenbond Stabroek](#)
- [werkb Bestand studentenbond Strijd Staalt Merksem](#)
- [werkb Bestand studentenbond Vlaamsche Katholieke Polderzonen Ekeren en omgeving](#)
- [werkb Bestand studentenbond We Willen Brasschaat](#)
- [werkb Bestand studentenbond Willen is Kunnen Retie \(-Dessel\)](#)

[- werkbestand studentenbond Wommelgem](#)

AKVS Gouw Antwerpen

[- werkbestand AKVS-gouw Antwerpen](#)

Met als vertrekpunt de AKVS-gewestbond Noorder-Kempen, die enkele jaren ook Hoogstraten als naam meekreeg, zullen we in dit artikel belichten dat de huidige KSJ-bewegingen van Essen, Hoogstraten, Minderhout en Westmalle, en de ondertussen verdwenen KSA-bonden van Kalmthout, Rijkevorsel, Wuustwezel en Brecht, hun wortels hadden in de katholieke Vlaamse studentenbeweging. Bovendien kunnen we vaststellen dat uiteindelijk al deze studentenbonden juist voor of tijdens de Tweede Wereldoorlog evolueerden naar een KSA-bond.

De studentenbonden in het noordwesten van de provincie Antwerpen.

In Vlaanderen ontstonden er in de geest van de Blauwvoeterie op het einde van de 19e eeuw en het begin van de 20e eeuw op vele plaatsen studentenbonden, die zich in 1903 groepeerden in het Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond (AKVS). Na de Eerste Wereldoorlog kende dat AKVS een bloeiperiode, en was het in 1923-1924 de grootste jeugdbeweging in Vlaanderen. Het AKVS bestond toen uit 5 gouwen, 25 gewesten en 223 bonden, en kon rekenen op een 7.000-tal leden. Die leden werden gemobiliseerd op de land-, gouw- en gewestdagen.

In de Noorderkempen kwamen veel studenten, die toen bijna allen internen waren, in het Klein Seminarie van Hoogstraten voor het eerst in contact met die katholieke Vlaamse studentenbeweging. Daar haalden zij de inspiratie om zelf in hun gemeente of streek een vakantiebond op te starten.

Een korte toelichting van de studentenbonden die in de jaren 1920 tot die bewuste gewestbond behoorden: Heidebloempje Essen (1897), Heidebloempje Kalmthout (1922), Zoo Woord Zoo Daad Hoogstraten (zeker vanaf 1907), Knapen worden Kerels Minderhout (1921), Wees U Zelf Brecht-Loenhout-Wuustwezel-St. Lenaerts (1906), Leven is Streven - vanaf 1921 Met God voor Volk en Taal Oostmalle-Westmalle-Rijkevorsel-Vlimmeren. Ook de bonden van Merksplas en Ekeren-Kapellen zullen enige rol van betekenis spelen.

Een kaart van de AKVS-gewestbond Hoogstraten 1922-1925. De studentenbond Zoo Woord Zoo Daad Hoogstraten zou tijdens deze periode wel zo goed als inactief blijven. (kaart: Tom Bevers)

Gewestbond Noorder-Kempen wordt even Hoogstraten.

De Vlaamse studentenbeweging ging al snel terug van start na de Eerste Wereldoorlog, maar de oprichting van gewestbonden in de provincie Antwerpen zou nog enkele jaren aanslepen. Toch wist de Gewestelijke Studentenkring Noorder-Kempen om zowel in de paasvakantie van 1920 als die van 1921 een gewestelijke bijeenkomst te organiseren, respectievelijk in Hoogstraten en in Rijkevorsel.

De officiële stichtingsvergadering van de gewestbond ging op 22 maart 1922 door in een spreekkamer van de paters Scheutisten te Leuven. Omdat het gouvbestuur had aangedrongen de gewestbond de naam van het 'hoofdcentrum' te geven werd Noorder-Kempen door Hoogstraten vervangen.

Voor de periode 1922-1925 gingen de gewestdagen door te Rijkevorsel (17/04/1922), Wuustwezel (31/08/1922), Meerle (03/04/1923), Essen (23/08/1923), Oostmalle (13/08/1924) en Merksplas (27/08/1925 of 1924).

De gewestdagen kenden min of meer hetzelfde verloop. De dag begon met een eucharistieviering met dikwijls de vlagwijding van de organiserende bond. Daarna volgde meestal een optocht door het dorp naar de feestzaal of naar de eetgelegenheid. Vervolgens toespraken op de feestvergadering (met vooral onderwerpen uit de Vlaamse Beweging), afgewisseld met voordracht en zang. De dag werd afgesloten met een culturele ontspanningsavond.

Door het steeds maar radicaler worden van die vlaams-nationalistische en anti-Belgische houding van de studentenbonden waren er conflicten met de hogere en plaatselijke geestelijkheid. De plaatselijke geestelijkheid bemoeide zich met de gowdage 1923 te Wuustwezel, de met de gewestdagen te Oostmalle, Merksplas en Loenhout. Deze laatste kwam er uiteindelijk niet omdat de pastoor voor de organisatie zowel de katholieke zaal als de kerk niet ter beschikking wilde stellen.

Een tanende gewestwerking en einde van het AKVS 1926-1935.

In het verslag van de gewestdag te Merksplas werd naderhand Hoogstraten als naam van de gewestbond doorstreept, en opnieuw vervangen door Noorder-Kempen. Vanaf dan duikt nog enkel deze naam op, dezelfde die al voor de periode 1920-1922 gebruikelijk was, maar we hebben de indruk dat de invloed van de gewestorganisatie na 1925 tanende was. Het AKVS-blad De Blauwvoet spreekt nog wel van een goede opkomst van de oudere studenten op de gewestvergadering van 1926, maar voor de periode 1927-1930 wordt alleen maar aan de alarmbel getrokken.

Maar ondanks dit alles bleven wel de spontane contacten tussen de bonden behouden. Ze nodigden elkaar uit op de toneelvoorstellingen, en ook de scholen bleven voor de leden van de verschillende bonden een ideale ontmoetingsplaats. In de jaren 1930 verloor het AKVS door o.m. interne conflicten en de start van KSA meer en meer haar impact op de Vlaamse jeugd, wat leidde tot haar ondergang in 1935.

Polder en Kempen en Rodenbachverbond.

Maar mede door hun traditie, hun sterke leiders, en het aanstellen van een proost slaagden de plaatselijke, veelal Kempische studentenbonden hun werking voort te zetten. Zij waren de echte erfgenamen van het AKVS.

Naast de spontane samenkomsten werden plannen gemaakt voor een nieuwe overkoepelende structuur. Hiervoor werden de voormalige gewestgrenzen verlegd tot grosso modo heel de bovenste helft van de provincie Antwerpen. Scholen, zoals St-Victor Turnhout, maar vooral het klein seminarie te Hoogstraten blijken opnieuw een stimulerende factor te zijn geweest. In 1933 organiseerden de collegedirecteurs een gewestelijke bijeenkomst te Hoogstraten, met een 500-tal aanwezigen en minimaal 15 vlaggen.

Na regionale studentendagen te Brasschaat (1934) en Brecht (1935) werd op een bijeenkomst op 1/5/ 1935 te Lier het initiatief genomen voor de oprichting van een nieuwe verbond: het Katholiek Vlaams Studentenverbond (K.V.S.). Eén van de initiatiefnemers was E.H. Constant Roosens, die zeker voor de periode 1935-1937 ook de bezielende proost en leider van de beweging zou zijn. Een aantal zaken konden worden gerealiseerd. Naast het gewest Oosterkampen (omgeving Retie) kwam er ook een gewest Polder en Kempen, waarvan o.a. de studentenbonden uit de Noorderkampen deel uitmaakten. Tom Huybrechts (studentenbond Ekeren) werd aangesteld tot gewestleider van Polder en Kempen, en werd in augustus 1937 in die functie opgevolgd door zijn broer Lode Huybrechts. Tegelijk werd E.H. Stan Dries de nieuwe gewestproost. Men sprak nu ook over het 'Rodenbach-Verbond', waarvoor Herman Wagemans van Hoogstraten zich sterk engageerde. De verdere organisatie van dit Rodenbachverbond werd besproken tijdens of na regionale bijeenkomsten zoals te 's Gravenwezel (1937), Retie (1937) en Kasterlee (1938). De initiatiefnemers slaagden er wel in om twee "algemeene studentendagen" te beleggen: te Retie (1937) met meer dan 1.000 deelnemers en te Essen (1938) met een 500-tal aanwezigen. De 3e studentendag te Hoogstraten (1939) moest in laatste instantie worden afgelast. De Tweede Wereldoorlog doorkruiste de verdere plannen, en betekende voor de meeste studentenbonden ook het einde.

*Het gewestbestuur op de gewestdag van 23/08/1923 te Essen.
V.l.n.r.: Piet Gommers (1e schrijver), Remi Sterkens (2e schrijver), Renaat Van Thillo (voorzitter), Staf Van Dijck (schatbewaarder) en Theofiel De Clerck (ondervoorzitter). (foto: archief Heidebloempje Essen)*

Opkomst KSA, en KSA-gewest Polder en Kempen 1931-1942

1928 wordt als het stichtingsjaar van KSA beschouwd, maar in het aartsbisdom werd pas vanaf 1931 werk gemaakt van KSA. Doordat in het klein seminarie in 1932 met KSA werd gestart (KSA Mater Dei 1932-1969) kwamen de leden van de studentenbonden in contact met deze beweging. In de loop der jaren werden velen ook lid van deze KSA-bond, en zij brachten in de vakanties die "KA-gedachte" mee naar hun studentenbond. Zo ontstonden half jaren 1930 er KA-kernen in of naast de studentenbonden. Blijkbaar werd nog enkel gewacht op het juiste moment

of een goede aanleiding om te studentebond om te vormen tot een KSA-bond. Ondanks de oproepen tot verbroederings is die overgang bijna overal conflictueus verlopen. Meestal waren het enkele seminaristen die het voortouw namen. Soms werd zo goed als heel de bond gerecupeerd: dus naast de leden, ook de vlag, de leuze, en het archief. Op enkele plaatsen konden voor een beperkte tijd enkele voorvechters van de studentebond nog een bescheiden werking naast de KSA-bond behouden.

Bij de bonden uit het voormalige AKVS-gewest Hoogstraten verliep de overgang naar een zelfstandige KSA-bond meestal zeer conflictueus:

- studentebond Heidebloempje werd KSA Heidebloempje Essen (1940)
 - studentebond Met God voor Volk en Taal werd KSA Ruusbroec Oostmalle (1941) en KSA St.-Willibrord Rijkevorsel (1941)
 - studentebond Knapen worden Kerels werd KSA St.-Lutgardis Meer-Meerle-Minderhout (1941-1942)
 - studentebond Zoo Woord Zoo Daad werd KSA St.-Catharina Hoogstraten (1942)
 - studentebond Wees U Zelf werd KSA Wees U Zelf Brecht-Wuustwezel (1943)
- Te Kalmthout werkte K.S.A. St.-Paulus al vanaf haar ontstaan (1936) min of meer autonoom naast de studentebond Heidebloempje Kalmthout

Deze KSA-bonden werden in 2 verschillende gewesten ondergebracht. De bonden van Meer-Meerle-Minderhout, Hoogstraten, Oostmalle, Rijkevorsel en Brecht-Wuustwezel behoorden bij het gewest Noorderkempen. Over dit gewest hebben we nagenoeg geen informatie.

Essen en Kalmthout werden bij het KSA-gewest Polder en Kempen ingedeeld, waar we voor de periode 1936-1942 over redelijk veel informatie konden beschikken. Toeval of niet, maar het KSA-gewest had dus dezelfde naam als het gewest van de studentebonden! Er was trouwens ook een gezamenlijke gewestelijke voetbalcompetitie en een gezamenlijke Mariavaart. In de zomer van 1936 was dit gewest in oppervlakte zeer uitgebreid: het bestond uit de dekenijen Ekeren, Essen (zonder Wuustwezel), en Deurne, met daarnaast de bonden uit Vremde en Schilde (dekenij Zandhoven), maar voor de kerstvakantie 1936-1937 was het gewest herleid tot 11 bonden die behoorden tot Essen, Kalmthout, Merksem (2), Koningshof, Schilde, 's Gravenwezel, Vremde, Sint-Job-in-'t-Goor, Brasschaat en Kapellen. Gewestleiders waren Kamiel Elst (Essen, zeker vanaf 1937-1938) en Leo Van Parijs (Koningshof, 1938-1940), die later gouwklaroenerhoofdman (1941-1942) en gouwknappenhoofdman (1942-1943) werd. E.H. Stuer werd als gewestproost (zeker vanaf 1936-1938), opgevolgd door E.H. Jozef Platteau (Kalmthout, 1938 - tot zeker 1943). De contacten verliepen naast het voetbal en de bedevaart langs het gewestblad XP Imperat (zeker periode 1936-1939), de gewestdagen en de gewestraden.

Stempel gewest Polder en

Kempen

Anno 2002.

Eind 2002 is de gewestwerking onbestaande, en zijn er van de 8 KSA-bonden die ontstaan waren uit de studentenbonden van het voormalige AKVS-gewest Hoogstraten 4 opgehouden te bestaan, terwijl de vier anderen allemaal geëvolueerd zijn tot KSJ.

- Een aantal bonden zijn ondertussen verdwenen: KSA St.-Willibrord Rijkevorsel (jaartal onbekend), en halfweg de jaren zeventig legden KSA St.-Paulus Kalmthout en de KSA's Wees U zelf van Wuustwezel en Brecht het bijltje erbij neer.

- Bij KSA-St.-Lutgardis haakten in de loop der jaren de leden van Meerle als Meerle af, zodat enkel nog Minderhout overbleef. In 1977-78 werd er gestart met de definitieve gemengde werking, zodat KSJ Minderhout dit jaar haar 25e verjaardag kon vieren.

- KSA St.-Catharina is in de jaren zeventig, door samen te gaan met VKSJ (?), KSJ Hoogstraten geworden.

- KSA Heidebloempje Essen werd in 1981 KSJ, en vierde in 1997 het 100-jarig bestaan van de bond.

- KSA Ruusbroec Oostmalle, ging samen met Westmalle, en evolueerde naar KSJ Westmalle.

Namens de stichting 100 jaar Heidebloempje
Rudi Smout